

Ptačí svět

BirdLife
INTERNATIONAL

ročník X/ číslo 1

Jaro 2003

Chřástal vodní (*Rallus aquaticus*) na hnízdě

Foto Petr Macháček

Z OBSAHU

■ O webu ČSO	2
■ Návrat kukaček	3
■ Výsledky akce Pták roku 2002	5
■ Nová soutěž pro děti	6, 7
■ Jaký byl ples ČSO?	8
■ Na pomoc břehulím	9
■ Z legislativy	10
■ Petice za záchranu papoušků	11
■ Za ptáky do světa – Kamerun III	12

Vedení ČSO se učí

Do úvodníku jarního čísla Ptačího světa se hodí nejlépe trocha optimismu. Poetické líčení neodolatelých pívabů probouzející se přírody přenechám jiným, v tomto směru nadanějším (kdyby vám přece jen chybělo, oprašte zelené číslo našeho časopisu z loňska). Optimistickou náladu se pokusím podpořit informací zcela prozaickou, na první pohled nudnou, ovšem ve svém důsledku velmi důležitou.

Skutečnost, že Česká společnost ornitologická je partnerem BirdLife International, snad není třeba připomínat. Svědčí o tom nakonec také logo na horním okraji této stránky. Co ale znamená takové partnerství v praxi? Jednou z velkých výhod pro "rozvíjející se" organizace je možnost využívat zkušenosti nabyté pokročilejšími partnery a s jejich pomocí se učit pracovat efektivněji. Na základě této myšlenky připravila britská Královská společnost pro ochranu ptactva (RSPB) cyklus školení, nazvaný "Building on Experience". Hlavním cílem celého programu je zlepšit vedení a management jednotlivých partnerských organizací BirdLife International. Školení se tedy účastní tajemníci, předsedové, zaměstnanci, členové

výboru a další klíčové osoby zastupující příslušné organizace.

V roce 2002 byla Česká společnost ornitologická spolu s partnerskými organizacemi BirdLife International z dalších patnácti zemí vybrána, aby se zúčastnila druhého ročníku tohoto školení. Cyklus sestává ze čtyř modulů, konaných postupně ve Slovinsku, v Austrálii (tyto dva moduly již proběhly), na Filipínách a v Kanadě. Každá země vysílá na školení dva zástupce - za ČSO jsou to tajemnice Lucie Stejskalová a členka výboru Eva Cepáková. Po absolvování jednotlivých modulů se účastníci školení musejí o nabyté znalosti a dovednosti podělit se svými kolegy doma - a tak se vlastně učí celé vedení organizace.

Náplní modulů jsou pro ornitologa poněkud neobvyklá a nezábavná témata - plánování, lidské zdroje, příprava projektů, získávání finančních prostředků, sestavování rozpočtu atd. Všechno ale souvisí se vším. I tyto nepochopitelné záležitosti přispějí prostřednictvím efektivnějšího managementu k naplnění hlavního cíle ČSO - ochraně ptáků a jejich biotopů. Podrobněji vás o tom "jak se učíme" budeme informovat v letním čísle Ptačího světa.

Eva Cepáková

Co je nového na webu ČSO?

Po třech měsících zkušebního provozu jsme koncem ledna převedli nový web ČSO do provozu plného. Během zkušebního provozu byla ještě doladována grafika a doplňovány chybějící sekce. Ani dnes však nemůžeme říci, že web je definitivně hotový a práce na něm skončila.

Co je však potěšující, nový web ČSO se po více než třech měsících provozu postupně zabíhá. Téměř denně přibývají nové články či aktuality, mnoho z Vás posílá svá pozorování, redakce si vytváří systém, jak web spravovat a koordinátoři projektů ČSO se postupně učí, jak své aktivity prostřednictvím webu prezentovat a vylepšovat. Web se zkrátka konečně stává součástí každodenního života ČSO a důležitým nástrojem prezentace jejich aktivit.

Návštěvnost webu

Nejsledovanějším ukazatelem, mluvícím o úspěšnosti každého webu je jeho návštěvnost. Mohu říci, že nás velmi pozitivně překvapil až nečekaně vysoký počet přístupů na nový web ČSO. Vysokou latku nám čtenáři nasadili hned první den po spuštění a od té doby se množství návštěvníků pomalu, ale jistě zvyšuje. Naplňuje se tím jeden z hlavních cílů nového webu, aby se stal výkladní skříní ČSO vůči veřejnosti. Ceho si však vážíme nejvíce, je vysoké procento lidí, kteří se na náš web pravidelně vrací. Ceníme si toho, že můžeme poskytovat aktuální informace členům ČSO, stejně jako skutečnosti, že prostřednictvím webu ovlivňujeme mínění široké veřejnosti.

Co se povedlo nového?

Všechny sekce se postupně plní články, byly zahájeny některé nové seriály (další se připravují), návštěvníci se mohou zúčastnit hned dvou soutěží – jedna v poznávání ptačích hlasů (soutěží se o kazety Hlas pro tento den a nové kolo začíná každé sudé pondělí) a druhá v poznávání ptáků podle fotografií (aktualizuje se vždy k 1. a 15. každého měsíce). Na webu je nová fotogalerie, pomalu se rozjiždějí i stránky pro děti a v sekci Slovníky najdete přehledy evropských druhů ptáků v několika světových jazycích. Nezapomeňte si také prohlédnout vtip týdne a podívat se na přehled aktuálních pozorování z celé ČR. Na webu už má své stránky většina regionálních poboček ČSO, rozjiždějí se stránky časopisů vydávaných ČSO. To není zdaleka všechno a další věci budou (doucejme) v následujících měsících rychle přibývat.

A co připravujeme na jaro?

Během letošního jara bychom se chtěli kromě průběžné aktualizace stávajících rubrik a přípravy rubrik dosud chybějících, zaměřit především na jednorázové internetové projekty, od kterých si slibujeme zvýšení zájmu veřejnosti jak o náš web, tak o aktivity ČSO obecně. Většina z těchto projektů by měla být provázána s tradičními akcemi ČSO, jako je Pták roku, Návrat kukaček nebo Vítání ptačího zpěvu.

Pták roku na webu ČSO

Pták roku, jako jedna z nejpřesnějších a mediálně nejzajímavějších akcí ČSO, bude i

korunní akcí letošního jara na webu ČSO. Kromě obligátní elektronické verze brožury Pták roku, by zde měli čtenáři najít i další články s vrbací tematikou, fotogalerii, kvízy se záladními otázkami, soutěž pro děti, fotosoutěž "Fotografujeme ptáka roku" a možná i nějaké další překvapení. Pokud se přípravy stihnou v termínu, měla by být stránka spuštěna počátkem března.

Návrat kukaček

Dotazníková akce Návrat kukaček přímo vybízí k aplikaci přes internet. V první polovině dubna by se na webu ČSO měla objevit stránka, na které budete moci nejen on-line vyplnit dotazník, ale dozvíte se zde i spoustu zajímavých informací o kukačkách a v průběhu celého jara zde budou zveřejňovány průběžné výsledky celé akce.

Vítání ptačího zpěvu

I na webu ČSO budeme sledovat přípravy a průběh další tradiční akce ČSO "Vítání ptačího zpěvu". Organizátoři jednotlivých setkání bych chtěl na tomto místě vyzvat k zasílání aktualit a informací o průběhu akce a Vás ostatní bych rád upozornil, že právě web ČSO je to místo, kde najdete ty nejaktuálnější informace.

Další projekty

Uvažujeme i o dalších projektech, uvidíme co nám čas a síly dovolí realizovat, i proto si Vás dovolím trochu napínat. Jste-li zvědaví, podívejte se občas na web ČSO, není-li tam něco nového.

Nechcete nám pomoci?

Přestože na přípravě webu ČSO pracuje kolem 20 lidí, uvítali bychom další posily. Všichni do jednoho děláme web ve svém volném čase a nad rámec svých pracovních povinností, z toho tedy také vyplývá, že se mu nemůžeme věnovat zdaleka tak, jak bychom si představovali. Takže každý, kdo by chtěl jakkoli pomoci, bude vítán. Není přitom potřeba znalost programování ani žádná jiná speciální vědomost, většinou stačí snaha pomoci.

Anglické stránky

V brzké době začneme dodělávat anglickou verzi webu ČSO, na kterou zatím nebylo tolik času. Chtěli bychom aby neskončila u toho, že bude poskytovat pár obecných údajů o ČSO, ale postupně se stane místem, které poskytne zahraničním zájemcům plnohodnotné informace o našich aktivitách i o ptačích druzích a zajímavých lokalitách v ČR. Abychom takový projekt mohli realizovat, dáváme dohromady malý tým, který bude schopen tuto práci rozjet. Neměli byste čas a chuť pomoci??

Publikujte na webu ČSO

Každý web žije jen pokud se pravidelně aktualizuje, hledáme proto lidi, schopné a ochotné přispívat svými články, ať už jednorázově nebo více či méně pravidelně. Uvítáme krátké

aktuality i rozsáhlejší články, je možné připravit celé seriály, stejně jako přidat starší a již někde otištěné články, samozřejmě jen pokud jsou stále aktuální (přeci jenom ne všichni si je třeba mohli přečíst). Jednou z takových rubrik, kam by mohl přispět ne jeden z našich řad je např. "Za ptáky do světa", ale nejen ta.

Fotografie

Přetrvávajícím problémem webu ČSO je nedostatek fotografií našich ptáků. Přestože většina ornitologů alespoň občas fotografuje, nevěřili byste, jak je někdy složité sehnat fotografii třeba tak běžného ptáka jako je pěnice černohlavá (přestože je symbolem ČSO, není k dispozici ani v jejím fotoarchivu!). Přitom všechny fotografie na webu nemusejí být zrovna super, kolikrát by se hodila i ta nejobyčejnější fotka s tím nejobyčejnějším námětem. Máte-li doma pár fotografií našich ptáků a byli byste ochotni je poskytnout na web ČSO, kontaktujte nás prosím. Členům, kteří se fotografování věnují více a systematictěji nabízíme oplátku za poskytnutí fotografií vytvoření jejich vlastní fotogalerie na stránkách ČSO.

Nabídka reklamy

Zatím jsme se nedostali k využití možností reklamy na webu ČSO. I když bychom v žádném případě nechtěli naše webové stránky přeplnit křiklavou a všudypřítomnou reklamou, jejímu decentnímu použití se nebráníme, naopak, i reklama může být vhodným doplňkem prezentovaných informací. Pokud byste tedy měli zájem umístit reklamu na web ČSO, nebo věděli o někom, kdo by takový zájem mohl mít, prosím kontaktujte nás.

Kontakt

Budete-li mít možnost a zájem jakkoli pomoci, kontaktujte prosím hlavního koordinátora webu ČSO Petra Zasadila. (zasadil@lf.czu.cz)

Petr Zasadil

Návštěvnost webu - první tři měsíce provozu

Měsíc	XI/02	XII/02	I/03
Počet IP adres	3 089	2 659	4 962
Počet přístupů	28 526	18 092	32 259

Nový web ČSO byl připraven s pomocí redakčního systému

WPublisher

který ČSO sponzorsky poskytla firma WPublisher, s.r.o. Brno

Bližší informace: wp.wpublisher.cz

Vogelbescherming
NEDERLAND

Přípravu webových stránek ČSO podpořil

BirdLife International/

Vogelbescherming Nederland

Finančně podpořeno Programem MATRA
Nizozemského Ministerstva zahraničních věcí

NÁŠ INTERNETOVÝ TIP: Hlas pro tento den – www.rozhlas.cz/hlas - na těchto stránkách, které vycházejí ze stejnojmenného rozhlasového pořadu, naleznete nahrávky, fotografie a textové charakteristiky již více než 160 druhů našich živočichů.

Letos opět sledujeme návrat kukaček

Milí čtenáři, v tomto roce bychom vás chtěli požádat o spolupráci při sledování návratu kukaček. Tato akce se v roce 1997 (Ptačí svět IV/1) setkala se značným ohlasem. V minulých letech jste byli zvyklí všimati si první vlaštovky. Doby příletu těchto druhů jsou si podobné. Nejvíce kukaček se k nám vrací ke konci dubna. Že ve vašem kraji již pobývá, poznáte snadno podle známého kukání samečka. Vyplňte prosím následující údaje a zašlete je poštou na adresu České společnosti ornitologické, Hornoměcholupská 34, 10200 Praha 10-Hostivař, nebo e-mailem na adresu: , anebo vyplňte dotazník na stránkách Ptačího webu: www.birdlife.cz, kde najdete i další informace a zajímavosti z kukaččího života.

Hlášení by mělo obsahovat:

datum a čas prvního pozorování; název obce, u které jste výskyt zaznamenali; název příslušného kraje; typ prostředí (např. listnatý les, remíz v polích...); stručný údaj o počasí; jméno, adresa a věk pozorovatele; kde jste se o akci dozvěděli (název novin, rozhlasové stanice...).

O výsledku svých pozorování se dočtete v podzimním čísle Ptačího světa a na výše uvedených internetových stránkách.

Kukačka v lidové tradici

Kukačka obecná je ve všech evropských zemích především poslem jara. Staroněmecký zákon například definoval začátek jara jako dobu, až kukačka zakuká – "wann der Gauch guket". V Konfliktu jara se zimou anglického učeně Alcuina je kukačka rovněž symbolem jara. V Recku dával přílet kukačky pokyn k obdělávání půdy a čínské lidové jméno pro kukačku – bugu – zní tamějšími rolníky jako "vysej osivo".

Jméno kukačky ve většině jazyků (cucó, coucou, cuculo, cuckoo, koekoek, Kuckuck, kakukk, káki) je ve své podstatě zvukomalebné, odvozené právě od typického kukání, kterým na sebe samci na jaře upozorňují. Starší jména (zazula, zegzica, geguže, géac, gaukr, Gauch), jakým je i české žezulka, pocházejí pravděpodobně od slova zvat (= volat). Kukačka se poměrně často vyskytuje i v dětských říkankách, lidových písních (v českých písničkách se kukání v nejrůznějších tvarech výborně rýmuje s plakáním) a s žezulčkou se setkáme dokonce i ve vánočních koledách. Známá je také česká pohádka o sporu kukačky s dudkem o zapůjčenou chocholku "vysvětlující" význam hlasu obou druhů. Kukačka žádající vrácení chocholky volá na dudka "Kluku!" a ten jí odpovídá "Už jdu!" V Německu, českých zemích a Rusku existoval rovněž tanec

nazvaný po kukačce. Kukačka inspirovala i nejrůznější umělce, od Aristofana přes Vivaldiho až po Janáčka a Mahlera.

Kukačka obecná byla odedávna zahalena jistým tajemstvím. Hlas kukajícího samce je velmi nápadný a není tedy divu, že se k němu váže řada lidových pověr. Kdo by nevěděl, že mu kukačka poví, kolik let ještě bude žít, a kdo by při prvním zaslechnutí kukání podvědomě nesáhl do kapsy a nezkontroloval, má-li s sebou nějakou tu hotovost, aby se u něho finance po celý rok držely? Možná ale nevíte, že mladé dráčky ve Švédsku počítají kukání, aby se dozvěděly, za kolik let se provdají. Jestliže poprvé na jaře uslyšíte kukačku zakukat od severu, přinese vám to jen žal a starosti, kuká-li však ze západu nebo z východu, pak věští štěstí. V Irsku a Cornwallu je zase šťastným znamením, ozývá-li se kukání po vaší pravici.

Kukačka byla rovněž přisuzována schopnost předpovídat počasí – v Anglii, Indii a v částech Afriky bylo dlouhotrvající kukání předzvěstí vlny deštivého počasí. Další pověrou je, že kuká-li kukačka ještě po letním slunovratu, bude velká nouze. V jihozápadní Anglii bylo malým dětem vštěpováno, že pokud uslyší kukat kukačku, mají co nejrychleji utíkat, aby se od ní náhodou nenakazily leností. Tím se nejspíš naráží na známý fakt, že ku-

Letní soustředění začínajících ornitologů Pálava – Lednice 2003

Zveme opět mladé, začínající ornitology, tentokrát už na čtvrtý ročník letního soustředění, které se uskuteční od 30 června do 7. července. Podstatnou součástí akce bude, tak jako dříve, odchyt ptáků (a netopýrů) a výuka kroužkování pod odborným vedením a dohledem RNDr. Josefa Chytila ze Správy CHKO Pálava, tentokrát poblíž lednických rybníků. Nedílnou součástí je i řada přednášek z obecné ornitologie a ochrany přírody.

Tábor je určen pro zcela samostatné jedince, stravu si zajistí každý sám. Ubytování je skromné, v chatě ve vlastním spacáku. Kapacita tábora je omezená, maximálně 15 lidí. Optimální věk účastníků je od 16 do 23 let.

Podrobnější informace zašleme na vyžádání. Centrum ekologické výchovy Pálava, Náměstí 32, 692 01 Míkulov, tel. 519 513 399, fax 519 511 130, e-mail: cev@pálava.cz

kukačka obecná nestaví hnízdo, nestará se o vlastní vejce ani své potomky a veškerou péči o ně přenechává pěstounům, jimž navíc mladá kukačka vyhodí vejce či mláďata. Toto chování je západní civilizací všeobecně vnímáno jako kruté a nepřirozené a bývá nezřídka odsuzováno. Zajímavé je, že např. v čínském konfucianismu bylo toto chování ideálem ctnosti. Indický bůh Indra na sebe na záletech bral podobu kukačky, podobně se podle starořecké báje Zeus dvořil Héře proměněn v kukačku. Ta se od té doby začala řadit k atributům této bohyně a bývá také proto (trochu paradoxně) spojována s manželstvím.

V Dánsku je navíc kukačka symbolem plodnosti a dlouhověkosti a podle makedonské lidové tradice bude šťastný ten, kdo na jaře uslyší kukačku jako první. Proto až vás omrzí monotónní kukání hodin s kukačkou v obyvatelcím pokoji, vstaňte z pohodlného ušáku a vydejte se za charakteristickým hlasem kukačky ven, do přírody. Ať Vám první kukání v roce 2003 přinese štěstí a prosperitu!

Petr Procházka

Birdwatching se šíří i u nás?

Poněkud složitou cestou přes výsledky z mezinárodního sčítání vodních ptáků, poskytnuté ČTK, telefonát z ČTK a následnou krátkou zprávu v Mladé frontě Dnes i Lidových novinách (6., resp. 7. února) se širší veřejnost dozvěděla o výskytu početných hejn severských husí na jižní Moravě. Reakce byla, na základě mých dosavadních zkušeností od nás, dost nezvyklá – v sobotu i neděli bylo možné vidět na hrázích střední novomlýnské nádrže desítky a desítky lidí, obdivujících ne zvyklé divadlo. Starší lidé s dětmi, partnerské dvojice i jednotlivci vybavení dalekohledy a fotoaparáty zde obdivovali, za nádherného slunečného počasí, tisíce husí polních, běločelých i velkých. Největší vzrušení vždy zavládlo, když nad husy nadlétaři orli mořští, a tisíce husích křídel rozvřily vzduch. Mezi husami byli u nás velmi nezvyklí návštěvníci: bernešky bělolící i berneška velká, husa indická, obě barevné formy husy sněžní, v hejnech plavali také morčáci malí i velcí, ostralky štíh-

lé. Navíc bylo možné pozorovat i hosty z jižních Čech – husy velké s červenými límcí. Prostě – kdo se dostavil, určitě nelitoval. Čtenáři Ptačího světa by to dokonce možná ještě letos mohli stihnout – severské husy z jižní Moravy pravidelně odlétají někdy okolo 10.-15. března...

Musím říci, že reakcí pozorovatelů jsem byl mile překvapen. Že by i u nás zapouštěl pomalu kořínky jev zvaný birdwatching (pozorování ptáků) mezi širokou veřejností tak, jak je znám již dlouhou dobu v západní Evropě? Z několika krátkých rozhovorů s těmito lidmi mi navíc bylo jasné, že jim není osud naší přírody vůbec lhostejný.

Na závěr tohoto kratičkého příspěvku si dovoluji navrhnout redakci Ptačího světa vyhlásit malou anketu: kdo vymyslí nejlepší český výraz pro anglické slovo "birdwatching", bude mít u autora tohoto příspěvku schovánu láhev kvalitního jihomoravského vína!

Tex a foto Josef Chytil

Pozn. redakce: Své nápady na český překlad zasílejte do ČSO poštou nebo e-mailem. Na obálku nebo do předmětu zprávy uveďte heslo "birdwatching". Veškeré vaše návrhy předáme autorovi článku k vyhodnocení.

Hráz střední nádrže VDNM, sobotní odpoledne 8.2.2003. Tmavý pruh na hladině, před mušovským kostelem, jsou tisíce severských husí.

Výsledky akce Poštolka obecná – Pták roku 2002

V loňském roce bylo středem zájmu pozorovatelů sledování výskytu a hnízdění poštolky obecné. Tento malý sokolovitý dravec je v dnešní době nejhodnějším zástupcem dravých ptáků našich měst a společně s kání lesní také nejběžnějším dravcem otevřené krajiny. Všem, kteří nám zaslali svá pozorování děkujeme a těšíme se, že se zapojíte i letos a pošlete nám zajímavé údaje o ptáku roku 2003 – vrabci domácím.

Celkem bylo ohlášeno hnízdění poštolek ze 44 (z celkového počtu 76) bývalých okresů České republiky. Do sledování se zapojilo 98 pozorovatelů a jejich zprávy shrnují zajímavé poznatky o 211 hnízdech poštolek. Je potěšující, že se do sledování zapojil i značný počet nečlenů České společnosti ornitologické – více než jedna čtvrtina. Nejvíce hlášení bylo z území Prahy (13), dále následují okresy Jeseň (8) a Havlíčkův Brod (6). Převahu hlášení tvoří záznamy jednotlivých zahnízdění v blízkosti bydliště pozorovatele, často přímo na balkóně či ve větracích otvorech na půdu. V takových případech byl také většinou zaznamenán počet vajec a vyvedených mláďat, což velmi oceňují. Tyto údaje - a to jistě potvrdíte všichni, kdo se zajímáte o ekologii městských ptáků – jsou pro ornitologa obtížně dostupným souborem dat. V některých případech bylo hnízdo dokonce sledováno v průběhu více let. Pětileté údaje o reprodukční úspěšnosti a chování mláďat na hnízdě zjišťovali žáci základní školy v Kamenici nad Lipou pod vedením Hany Jančíkové.

Poštolky ve městě průměrně snášely 4,9 vejce (n=10), ze kterých bylo vyvedeno 4,1 mláděte (n=15). Ve větším počtu případů byl zaznamenán pouze počet mláďat na hnízdě v období krmení (n=27), který dosáhl průměru 4,9 mláděte na hnízdo. Ztráty na vejcích tedy prakticky nebyly zaznamenány. V otevřené krajině byly počty vajec a vyvedených mláďat průměrně nižší - 3,5 vejce/hnízdo a 3,3 mláděte/hnízdo. Ačkoliv byl celkový počet sledovaných hnízd v otevřené krajině velmi malý (n=4), nižší produktivita mláďat v otevřené krajině souhlasí s výsledky v naší i zahraniční odborné literatuře. Někteří z vás také pomáhají poštolkám instalací hnízdních budek na stěny, střechy nebo balkóny budov. Jaromír Čejka z Nového Města na Moravě uvádí úspěšné vyvedení šesti mláďat z budky na střeše panelového domu. Další takové případy jsou ve městech vítány, neboť budky jednak usnadňují zjištění reprodukční úspěšnosti, ale zejména mohou mít příznivý vliv na počet úspěšně vyvedených mláďat. Nejčastější příčinou ztrát na mláďatech totiž ve městě bývá nedostatečný prostor výklenků, kdy jsou některá mláďata z dutiny vytlačena, a často pak končí pod koly automobilů.

Z jedenácti lokalit v České republice byla ohlášena nepřítomnost druhu v letošním roce. Z některých míst v otevřené krajině byl dokonce hlášen úbytek či vymizení druhu v posledních letech. Alois Hejra z Klenovic v okolí vesnice nezjistil přítomnost žádného páru, ačkoliv v minulých letech bylo hnízdění běžné. Občasná absence druhu je hlášena Emilem Pešinou z okolí Kašperských Hor a manželé Slámovi z Terezína u Kunžaku uvádějí, že dokonce přes třicet let nebyla lokalita poštolkou obsazena. K vymizení druhu někteří pozorovatelé uvádějí možnou příčinu. Oldřich

Rašovský z Jasenice byl svědkem dvou případů ulovení poštolky obecné jestřábem lesním, a předpokládá tedy predaci za hlavní příčinu vymizení poštolky z regionu. Obávám se, že vysvětlení je mnohem složitější. V jídelníčku jestřába lesního poštolka obecná netvoří významnou složku, spíše jen náhodnou kořist (<0,5 %). Poštolka obecná je specializována k lovu drobných hlodavců (hrabošů), jejichž poč-

ty kolísají v několikaletých cyklech, které mohou v našich podmínkách trvat i více než pět let. V různých částech naší republiky však tyto cykly probíhají v různých fázích, dokonce ani v rámci okresu nemusí být tyto cykly synchronizovány. Hnízdní početnost poštolky v otevřené krajině kolísá podle počtu kořisti na lovištích. V letech, kdy je tato kořist na lokalitě málo dostupná se část populace buď přestěhuje do jiné oblasti nebo jednoduše nehnízdí. Tím lze částečně vysvětlit absenci i v několika letech za sebou. Připočteme-li k tomu poměrně značnou mortalitu dospělců v průběhu obzvláště tuhých zim (až 68 %), je patrné, že páry se nemusí nutně na jaře objevit ani na tradičních hnízdištích. Dále, hnízda krkavcovitých ptáků se po čase rozpadají a poštolky musí hledat nová. Je možné, že v oblasti jsou vhodná místa k hnízdění již zabrána jiným druhem (např. kalousem ušatým) nebo se změnil počet krkavcovitých ptáků. Některé oblasti navíc nejsou skutečně k výskytu poštolky vhodné. Jedná se o rozsáhlejší lesní porosty s žádným nebo příliš nízkým zastoupením ploch vhodných k lovu. Ve městech bylo neobsazení tradičního hnízdiště nejčastěji způsobeno znepřístupněním hnízdních dutin, které dokumentuje Vladimír Němec z Prahy a Jiří Mach ze Svitav. Instalováním budky v blízkosti bývalých vletových otvorů byl tento problém vyřešen v Pitíně, kde Vladimír Jál zaznamenal okamžitě obsazení této budky. Vojtěch Procházka z Javorníku uvádí neobsazené hnízdiště z důvodu přítomnosti kun.

Nejvíce informací se podařilo nashromáždit o umístění hnízda. V otevřené krajině bylo umístění hnízda zjištěno v 58 případech. Počty párů poštolek, které hnízdily v opuštěných hnízdech krkavcovitých na stromech a na sloupech elektrického napětí byly srovnatelné. Poštolky k hnízdění využívaly také instalované budky, jak popisují například Vladimír Jál z Pitína, Petr Vach z Horní Stropnice a Zdeněk Zbránek z Kroměřížska. Významnou roli hrají i přirozená stanoviště – výklenky skalních

Poštolka obecná s mláďaty

Foto Lubomír Hlášek

stěn Moravského krasu, kde hnízdění poštolek sledoval především Libor Dvořák. Skalní stěny v otevřené krajině nahrazují zříceniny hradů, např. hrad Lipnice nad Sázavou, jak uvádí Jiří Tyrner z Havlíčkova Brodu. Také moderní výškové stavby v otevřené krajině mohou poštolkám posloužit jako hnízdiště - hnízdění na důlních věžích v okolí Havířova a Karviné dokládá Imrich Bitter a hnízdění uvnitř sila přímo na hromadě zásobních směsí fotograficky dokumentoval Jan Růžička z Dolní Čermné.

Mnohem více údajů o umístění hnízda pochází z našich měst - celkem 137 případů. Význam opuštěných hnízd krkavcovitých ptáků na stromech byl poměrně malý, obzvláště při srovnání s výškovými budovami měst. Z celkového počtu 119 hnízd umístěných na budovách ve městě se téměř 21 % nalézalo na starších domech uprostřed zástavby, 13 % ve věžích kostelů a 10 % na římsách zámků. Významným fenoménem je u poštolky v poslední době hnízdění na panelových domech. Na balkónech těchto „výškových“ budov bylo umístěno celých 10 % zaznamenaných hnízd. Méně než 10 % představují záznamy hnízdění z továrních zdí, škol nebo pivovarů.

Někteří pozorovatelé se nespokojili s údaji o několika hnízdech a provedli sčítání párů v celém městě či obci. Tyto údaje jsou natolik významné, že jsem se rozhodl shrnout je do tabulky. Pro srovnání uvádím počet párů v Českých Budějovicích, jako příklad většího krajského města. Velikost sídla ilustruje počet obyvatel. V sídlech o počtu obyvatel 3 – 17 tisíc byly počty hnízdicích párů velice různé. Na početnost má zřejmě vliv přítomnost starší zástavby a výškových dominant. Například v Březnici byl počet párů nejvyšší, ačkoliv se jedná o menší město. Nabídka hnízdních příležitostí je zde poměrně vysoká. Poštolky hnízdí na kostele, zámku, pivovaru a škole. Jeden pár navíc zahnízdil v budce pro kavy s vletovým otvorem o průměru 10 cm. V průměru tedy ve městech okolo deseti tisíc obyvatel hnízdí

Pokračování na str. 5

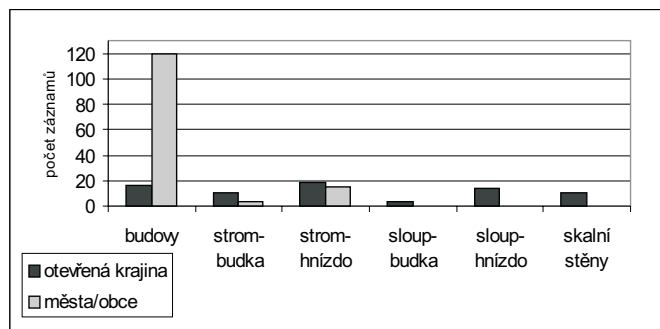
Dokončení ze str. 4

5-6 párů. Z tabulky dále vyplývá, že na 2 400 občanů v našich městech připadá jeden pár poštolek. V obcích většinou hnízdí pouze 1-2 páry.

Na závěr bychom chtěli poděkovat všem, kteří se zapojili do pozorování poštolek a zaslali nám cenné informace o hnízdění poštolek. Pokud vás hnízdění poštolek bude zajímat i v následujících letech, přivítáme zaslání dal-

ších hlášení. V letošním roce se těšíme na spolupráci se všemi, kteří se zapojí do akce Vrabec domácí - Pták roku 2003 a pošlou nám své postřehy a pozorování.

Zpracoval Jan Riegert

Tab. 1: Umístění hnízd poštolek v otevřené krajině a ve městech

město/obec	pozorovatel	prokázané hnízdění	pravděpod. hnízdění	celkem	poč. obyv. (tis.)
Č. Budějovice	Riegert J.	42	3	45	99,6
Březnice	Sedláček O.	8	1	9	3,7
Litomyšl	Rejman B.	6	0	6	10,4
Svitavy	Mach J.	4	2	6	17,5
Hlinsko	Zvolánek Z.	6	0	6	10,9
N. Město n. M.	Čejka J.	5	0	5	10,6
Vysoké Mýto	Nováček L.	3	0	3	11,9
Rakovník	Fuchsová A.	3	?	3	17,2
Neurazy	Král F. & spol.	0	1	1	0,7

Tab. 2: Počet párů poštolek v některých sídlech České republiky

Zážitky účastníka Letního soustředění pro začínající ornitology Pálava 2002

Loňské již třetí soustředění se málem neuskutečnilo, protože měsíc před akcí vyhořelo uvažované místo konání: lesácká chata v Soutěsce. Volba organizátorů, Dáša i Jožky Chytilových, nakonec padla na Lednické rybníky. Základna byla u chatky Včelínek, která patří ČSO, dvanáct účastníků bydlelo ve velkém vojenském stanu. Podmínky byly velmi skromné, ale účastníci se ukázali jako mimořádně odolní, takže si nikdo nestěžoval.

Nicméně už první cesta k rybníku (jen tak se tam mrknem a pak si vybalíme) potvrdila správnost volby lokality. Prošli jsme kolem hnízda čápů bílých, u přítoku do rybníka jsme zaznamenali kvakoše noční a již při prvním pohledu na sníženou hladinu rybníka, jsme spatřili hotový ptačí uvítací výbor. Tři tenkozobci opační potěšili úplně všechny, kromě běžnějších ptáků jsme tady později pozorovali i kolpíky bílé a kolihu velkou.

V dalších dnech jsme se zabývali pod Jožkovým vedením odchytem a kroužkováním, byl kladen důraz nejen na determinaci, ale i určování pohlaví a stáří. Rozmanitostí odchycených druhů nahrávalo i rozmístění linií sítí. Kromě běžných druhů byly i vzácnější "úlovky", např. krutihlav a puštík. Mezi rákosníky se překvapivě objevilo i pět velmi vzácných rákosníků tamaryškových.

Zažili jsme i noční odchyt bahňáků (podařilo se chytit např. vodouše šedého a bahenního, kulíka říčního), a netopýrů (netopýr hvízdavý, brvitý, vodní a Brandtův).

Ve volnějších chvílích, kdy se ptákům nechtělo moc do sítí, jsme poslouchali Jožkovy přednášky z obecné ornitologie a ochrany přírody. Navštívili jsme také dvě zajímavé lokality - Skalky a Soutok, kde jsme pozorovali mj. rodinku tuňáka šedého, raroha velkého, luňá-

ky hnědé i červené, včelojeda lesního a orla královského.

O to, aby celá akce nevyznívala tak monotematicky, se postarali dva z účastníků s trošku jinou orientací (dendrologickou a entomologickou), takže bylo možno získat vědomosti i z jiných oborů.

Sečteno a podtrženo, byl to týden velmi intenzivní "naležvárný", mnozí odpadali během přednášek (zvláště po nočních odchycích netopýrů), nicméně kdo vydržel aspoň polovinu, učinil tím, v rámci svého ornitologického vzdělávání, mílový krok vpřed. Přesto nebyla nouze ani o legraci a kulturní zážitky, např. večerní táboračky se zpěvem a kytarou. Myslím, že nevýznamný není ani fakt, že se dalo dohromady dvanáct podobně "postížených" lidí z celé republiky. Takže, jménem všech zúčastněných, díky Dáša a Jožkovi Chytilovým.

David Schovánek

Vzácný úlovek - puštík obecný

Foto Dáša Chytilová

Exkurze

Foto Dáša Chytilová

Ptáte se...

Ve starší ornitologické literatuře jsem se dočetl, že při kroužkování se mláďata datlovičích a jiných dutinových ptáků vysekávají dlátem z dutiny. Je tento způsob ornitologického výzkumu dovolený?

V současnosti záleží na tom, zda jde o druh zvláště chráněný, či nikoli. U druhů chráněných podle vyhlášky 395/1992 Sb. zní odpověď jednoznačně ne (pokud by to někdo chtěl dělat, musel by mít výjimku z podmínek ochrany zvláště chráněného druhu). U druhů nechráněných vysekávání dutin podle žádného zákona přímo zakázáno není, ale rozhodně se neshoduje se současnými principy ochrany přírody.

Navíc od chvíle, kdy u nás začnou platit pravidla daná evropskou Směrnicí o ptácích, bude na všechny druhy ptáků pohlíženo jako na zvláště chráněné, a tedy i vysekávání jakýchkoli dutin nebude možné. V kontextu dnešní doby bychom proto o podobných zásazích do života ptáků neměli uvažovat.

Zdeněk Vermouzek

◆ STRÁNKY MLADÝCH ORNITOLOGŮ ◆

POZOR! POZOR! POZOR! NOVÁ SOUTĚŽ PTAČÍHO SVĚTA PRÁVĚ ZAČÍNÁ

Milé děti, žáci a studenti, počínaje jarním číslem Ptačího světa začíná nová soutěž. A jak jinak než o ptácích.

Pravidla soutěže:

- soutěž proběhne ve dvou věkových kategoriích: mladší: 6 - 10 let a starší: 11 - 15 let
- v každém dalším čísle Ptačího světa vyjde nový úkol (čili celkem budou čtyři)
- v každém následujícím čísle se dočtete správné řešení předchozího úkolu
- své odpovědi budete posílat do redakce Ptačího světa vždycky než vyjde další číslo, odpovědi, které dostaneme později, jsou neplatné
- na první odevzdaný papír napište kromě správných odpovědí vaše jméno, kategorii, adresu a telefonní spojení, abychom vám mohli zavolat, až vyhrájete
- každému z vás založíme obálku se jménem a tam budeme po celý rok ukládat vaše odpovědi
- konečné vyhodnocení zveřejníme v jarním Ptačím světě 2004
- v případě, že vícero z vás bude mít stejně bodů, rozhodne o vítězi los

A co můžete vyhrát?

1. cena: Dalekohled
2. cena: Cyklus audionahrávek Hlas pro tento den
3. cena: Knížka o přírodě

A nebojte se. Něco malého vyhraje každý, kdo se zúčastní. Těšíme se na vaše odpovědi...

A ještě vyhláshujeme doprovodnou akci "Pták roku 2003 očima dětí". Jak se můžete zúčastnit? Zpracujte téma vrabec domácí jakýmkoli způsobem (můžete kreslit, malovat, modelovat, psát básničky, povídky či zamyšlení – prostě cokoli vás v souvislosti s vrabcem napadne). Své výtvary (nebo jejich fotografie) pošlete na adresu redakce do ČSO. Nejlepší díla vystavíme na našich webových stránkách.

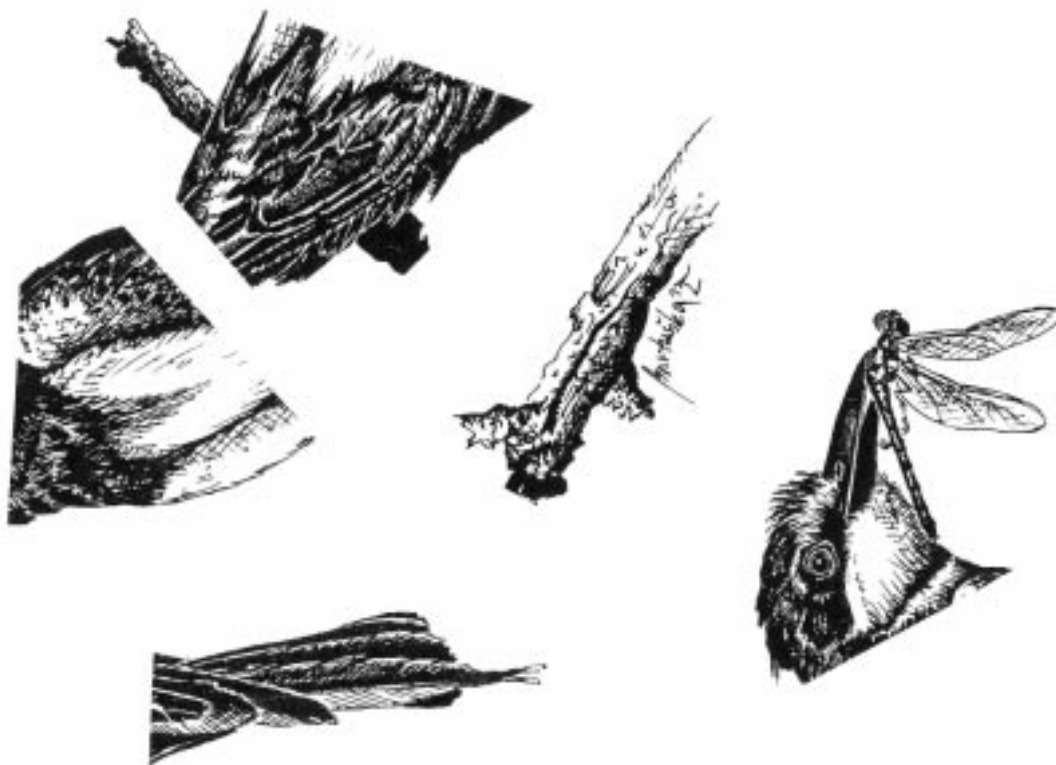
Soutěž připravili: Václav Bartuška & Barbora Houdková

V minulém čísle jste v siluetách mohli poznat tyto ptáky: 1. Střízlík obecný, 2. Lelek lesní, 3. Tetřev hlušec, 4. Tetřívek obecný, 5. Šoupálek 6. Křivka obecná, 7. Sýkora parukářka, 8. Brhlík lesní, 9. Dudek chocholatý, 10. Sýc rousný 11. Datel černý.

Pokud jste se pustili do osmisměrky "vylétl" vám z ní **bramborníček černohlavý**. V tajenkách se skrývali papoušek **kakapo soví** a **kivi jižní**.

Za správné odpovědi a obrázky děkujeme Pavlu Benešovi z Dačic a dětem ze ZŠ U Vršovického nádraží v Praze. Za obrázky děkujeme i Jakubovi Jabůrkovi a Daniele Alexové. Krásné obrázky ptáků nám poslaly také děti ze ZŠ v Kynšperku nad Ohří. Bohužel se již tolik obrázků na stránce Ptačího světa nevejde, ale můžete si je nově prohlédnout na našich webových stránkách: www.birdlife.cz a má to tu výhodu, že tam je naleznete konečně barevné!

Na začátek jeden nesoutěžní úkol pro nejmenší: dokážete správně vystříhnout, slepit a vybarvit vluhu pestrou?

◆ STRÁNKY MLADÝCH ORNITOLOGŮ ◆

Úkol 1 – kategorie mladší:

Každý z nás něco jí. Vaším prvním úkolem v nové soutěži bude poznat, čím se který pták živí. Ptáci jsou očíslováni. U potraviny jsou písmenka. Dokážete je správně přiřadit k sobě?

1. puštík

2. jestřáb

3. lelek

4. strakapoud

a - můra

b - larva

c - myšice

d - sojka

Úkol 2 – kategorie starší:

Víte, že všechno v přírodě spolu souvisí. Možná už jste slyšeli i něco o potravních řetězcích. V takovém řetězci jde zjednodušeně o to, kdo koho žere. Pokuste se sestavit takový řetězec z následujících obrázků. Pro jednoduchost jsou očíslovány, takže stačí napsat čísla správně za sebe. Ale aby to nebylo zas až moc jednoduché, stručně nám popište jak vámi sestavený potravní řetězec funguje.

A pozor: Možná vám některý z obrázků nepůjde zařadit. V tom případě ho vyřadte. Přejeme hodně zdarů!

1. štika

2. orel

3. hrdlička

4. okoun

5. hrotnatka

6. slunka

7. rostliny a řasy

Historicky první ornitologický ples byl úspěšný

V pátek 24. ledna 2003 se v Kulturním domě barikádníků "na Barče" uskutečnil historicky první ples České společnosti ornitologické. Duchovním otcem myšlenky tuto akci uspořádat nebyl nikdo jiný než Honza Hora, který se však bohužel nakonec osobně nemohl dostavit, neb ho přemohla choroba. Od myšlenky k realizaci nebylo, zejména díky nadšení tajemnice Lucky Stejskalové, daleko. A tak začalo zařizování. Zajistit sál, kapelu, připravit pozvánky, vyběhat různá povolení, zaplatit spoustu poplatků... Mezitím srpnové povodně poničily obě jihočeské terénní stanice ČSO a hned tu byl nápad použít případný výtěžek z plesu na jejich opravu. A aby ten výtěžek nebyl až tak zanedbatelný, rozhodli jsme se uspořádat i tombolu, která je oživením každého správného plesu. To však znamenalo další zařizování, poplatky a shánění cen. Díky záměru použít výtěžek na opravu povodněmi poničených objektů, jsme získali nemalé úlevy na daních. A díky velkému nadšení a podpoře všech

možných lidí bylo brzy nasbíráno téměř sto cen do tomboly.

Konečně nastal den D. Hosté ve svátečním se začali pomalu scházet, hudba začala hrát a předseda ČSO Karel Štastný spolu s tajemnicí Luckou Stejskalovou oficiálně zahájili ples. Karel Štastný si trochu posteskl, že se nesešlo příliš mnoho lidí, ale v té době ještě další a další hosté přicházeli. Konečně se našli první odvážlivci, kteří vyrazili na parket a zanedlouho již byl sál plný tančících dvojic. Kapela s pozoruhodným názvem Internacionál a Helena hrála pro každého něco. V půl jedenácté přišel čas pro dlouho očekávanou tombolu. Vyhlášení tomboly se ujal Ondra Sedláček a jeho výkon byl více než bravurní. Výherci si odnášeli ceny komické, jako třeba ptačí zob, mašlovačky, čokoládová vajíčka či keramické figurky, ale i poučné a užitečné – různé publikace ČSO, knihy o přírodě, pražský atlas hnízdního rozšíření ptáků, budky pro sýrkorky a nakonec si odnesli i ty nejcennější – dvě lahve archivního mikulovského vína, knihu Chráněná území

ČR vydanou AOPK ČR, malý dalekohled Nikon a dvoudílnou publikaci Important Bird Areas in Europe. Hlavní ceny losoval osobně předseda ČSO Karel Štastný. Na plesu se prezentovala i nově vzniklá Česká společnost ochrany tučňáka (SČOT), která je však jinak na ČSO zcela nezávislá a jejíž aktivity budeme nadále se zájmem sledovat.

Po tombole se opět rozehrála kapela a družná zábava pokračovala až do půl druhé ráno. A výsledek v číslech? Celkem bylo podle útržků na plesu přítomno 170 lidí, lístků se však prodalo více než 200. Někteří tak vyjádřili svou podporu zakoupením lístků, přestože se osobně nedostavili. Čistý výtěžek ze vstupného a tomboly, po odečtení všech poplatků a nákladů, činí 14 400 Kč, které budou rozděleny mezi stanice Velký Tisý a Blatec – Dívčice. Na závěr bychom chtěli poděkovat všem ochotným dobrovolníkům, kteří pomáhali s organizací plesu. Náš největší dík však patří těm, kteří si zakoupili lístky, přišli, tančili a bavili se. Děkujeme a těšíme se na příští ročník!

Text Barbora Houdková, foto Petr Fousek

Ondra Sedláček, Lucka Stejskalová a Karel Štastný se chystají vylosovat hlavní ceny tomboly.

Losování tomboly právě začíná...

Zatím se losují jen drobné ceny.

Petr Voříšek gratuluje jménem výboru ČSO Amálce k narozeninám.

Napětí ve tvářích návštěvníků se během losování zvyšovalo...

Štastný výherce členství Společnosti české ochrany tučňáka Angličan Steve O'Connor.

A potom už se jen tančilo...

...až do půl druhé ráno.

Dvacet let s králem pěvců

Dvacetkrát jsem už vypravil své slavíky k jihu a před tím se právě tolikrát dočkal jejich návratu. Každoročně koncem dubna bývám netrpělivý, padne-li rekord příletových dat, nezahlednu-li snad o den dříve rezavé mihnutí na některé, z v té době ještě přehledných lokalit. Sotva se tak stane, odstartuje tím zároveň nové dobrodružství, jedním dechem nutno však dodat - dobrodružství na odborných základech. Napětí je vystupňováno, pokud se navíc na nožce zaleskne kroužek, vyžítaný tropickým sluncem.

Byli to právě slavíci, jenž mě kdysi přivedli do Prahy složit zkoušku na kroužkování. Zůstal jsem jim věrný. Vstoupili mi do života a za ta léta na sebe dost víme. Budou-li se i nadále vracet do povodí Kněžmostky a Klenice, dál budu chránit jejich hnízdiště a budu žádostiv dalších poznání. Co všechno musí za pouhé čtyři měsíce pobytu stihnout! Nejdříve najít pod hvězdami domov, podbarvit májové večery, vychovat potomstvo a rychle vyměnit peří, odlet je na obzoru. Stejný časový výměr musí postačit i mě k tomu, abych naměřil, navážil, učinil poznámky k opeření, opsal kroužek, případně zavřel nový. Moji slavíci se dovedou z Afriky poměrně úspěšně navracet, nenacházím slov, když pobřežní lokalita hostí tři zpěváky a není co kroužkovat, všichni se vrátili s kroužky. Zřejmě jsme se poznali a přesvědčit je, že je třeba vzít nové míry pro porovnání nebude vůbec jednoduché. Ty upoceně výsledky však stojí za to.

V počátcích jsem kroužkoval především mláďata v hnízdech, nyní se věnuji rodičům.

Kolize ptáků s antropogenními překážkami

Ztráty na ptactvu, které jsou způsobeny lidskou činností, jsou v současné době bohužel nedílnou součástí všech ztrát, kterým ptačí populace podléhají. Zatímco přirozené ztráty jsou ptáci schopni vyrovnat, ztráty způsobené lidskou činností se pro některé ptačí druhy stávají velmi vážným mortalitním faktorem. Nejsmutnější na celé věci je to, že to jsou ztráty zbytečné a bylo by možno při troše dobré vůle jim předcházet nebo je úplně odstranit. Zejména tažní ptáci umírají každoročně po milionech v důsledku srážky s letadly, auty, vlaky, rozvody elektrické energie, majáky, větrnými elektrárnami, radiokomunikačními stožáry apod. Zatímco v Evropě se tomuto problému věnuje relativně malá pozornost, v Severní Americe existuje několik specializo-

Tato druhá fáze bádání přinesla zcela jiné výsledky. Tak třeba pelichání slavíků. Ví se, že probíhá poměrně rychle, zjistil jsem, že už časem koncem hnízdění začínou někteří pelichat. V jednu chvíli jsou téměř nelétaví, zdržují se podrostu bobulovin, chovají se velmi tiše - jakoby nebyli. A pojednou nejsou doopravdy, to příhodná prázdninová noc je nasměrovala k zimovišti. Na cestu, o které za dvacet let kroužkování nevím zloha nic. Mohu zatím pouze spekulovat, kudy a kam letí, jak dlouhou cestu trvá. Otázka migrace mých slavíků tak nadále zůstává „bílým místem“ výzkumu.

Některé výsledky se ale přece jen dostavily, poslední mám v živé paměti. Se synem jsme utráceli další den končícího srpna na hnízdišti slavíků, doufajíc, že se některý opozdilec konečně ohlásí a tehdy se tak opravdu stalo. Vysmažený den se chýlil ke konci, když přišel čas na poslední sklopnou sítku, ledabyle „odloženou“ hned na kraji cesty, vyběhající hluboko do polí. Poskakoval v ní slavík a vůbec ne ledajaký! Na nožce měl kroužek a co víc, byl hed-

Hnízdo slavíka obecného.

Foto Lubomír Hlásek

vábně tmavý. Tak jsem tedy ještě mé slavíky neznal. Pohlíželi jsme na sebe všichni tři v tom obtěžkaném bezinčí, jako bychom se viděli poprvé. Číslo kroužku na noze ujišťovalo, že se jedná o jamího sólistu ve vyrežnaném fraku. Myslíme si, že přímo z ruky už zamířil k jihu, byl jeho čas.

Dne 16. května 1983 jsem upevnil první kroužek na nožku slavíka. To místo, jak šel čas, se v mnohém změnilo. Vlani se po letech znovu vrátil král. Jeho družku se nepodařilo odchytnout, tak mohu ve skrytu duše doufat, že až se zjara do těch míst vrátím, bude na odřeném kroužku staré samičky, těsně za symbolem, vyraženo důvěrně známé součíslo. U slavíků se totiž zázraky opravdu dějí...

Pavel Kverek

Další podrobnosti je možné získat na adrese: www.currykerlinger.com/default.htm.

V případě zájmu je autor tohoto sdělení schopen zaslat další internetové adresy, které se věnují tomuto tématu.

S využitím článku Kube J. 2002: WWW – Ornithologie im Internet. Vogelwelt 123: 165-167 přeložil a upravil Libor Schröpfer

Příčina srážky	Roční počet obětí
Kolize se skleněnými tabulemi	100 milionů – 1 miliarda
Domácí kočky	100 milionů
Automobilová doprava	50 - 100 milionů
Zemědělství (pesticidy, žně apod.)	Více než 1 milion
Radiokomunikační stožáry	2 - 4 miliony
Otevřené nádoby na vodu (napajedla apod.)	Více než 1 milion
Znečištění ropnými produkty	2 miliony
Rozvody elektrické energie	1 - 175 milionů

Na pomoc břehulím

V minulosti patřila břehule říční k běžným a poměrně hojným hnízdičům labského údolí. Pokles početních stavů byl, hlavně v důsledku regulace říčního toku, zaznamenán již v první polovině dvacátého století. Po druhé světové válce pak pokračoval v důsledku zániku drobných ciheln a písniček, jejichž stěny byly vyhledávanými hnízdišti. Jejich likvidací ztratily břehule vhodné životní prostředí a jejich hnízdění se tak stalo výjimečným. Malé, málo početné kolonie se příležitostně a krátkodobě objevovaly při náhodných zemních pracích v blízkosti říčního toku. Ojedinele pak hnízdily jednotlivé páry ve spárách navigace, či ve zděných náspech železniční trati. Tato hnízdiš-

tě však zpravidla zanikala, když byly z důvodu údržby spáry opraveny zamazáním cementovou maltou.

Protože podle názoru pracovníků ochrany přírody byl jedním z důvodů vymizení břehulí nedostatek hnízdních příležitostí, využili pracovníci ústeckého střediska Agentury ochrany přírody a krajiny výstavbu rybního přechodu na Střekovském zřezadle a rekonstrukce Břinského a v roce 2001 iniciovali zabudování jimi dodaných umělých hnízdních nor do stěny budovaného přechodu a dalších do stavby mostu. Snahy ochránářů našly u stavbařů pochopení a v průběhu výstavby bylo do stěny přechodu zkušebně zabudováno asi čtyřicet

nor. Protože menší část nor byla již v průběhu výstavby, bez ohledu na rušení probíhajícími pracemi obsazena, bylo rozhodnuto, že do dokončení výstavby bude do stavby zamontováno dalších čtyřicet umělých hnízdních nor.

V roce 2002 po návratu břehulí bylo ověřeno, že část vybudovaných nor byla znovu obsazena, ve stěně rybního přechodu hnízdilo minimálně šest párů a stejný počet byl pozorován i u mostu přes Bílinu.

Popis umělé nory: Umělou noru tvoří krabice z umělé hmoty, rozměrů 200x200x80 mm spojená s vletovou rourou, tvořenou umělohmotnou meliorační trubkou (tzv. husím krkem) o průměru 60 mm a délce 500 mm.

Jiří Vondráček

Novela zákona o ochraně přírody konečně v Parlamentu

Procesem schvalování v Parlamentu ČR v současnosti prochází novela zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Jde o klíčový zákon, který je základem ochrany přírody v České republice, proces novelizace je proto velmi bedlivě sledován organizacemi zaměřenými na ochranu přírody, Českou společností ornitologickou nevyjímaje.

Jako u mnoha jiných zákonů, smyslem novely je sladit naše zákonné předpisy s požadavky evropské legislativy před naším vstupem do EU. Tyto požadavky jsou zakotveny ve dvou základních dokumentech EU, ve Směrnici o ptácích a Směrnici o stanovištích (správně Směrnice č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků a Směrnice č. 92/43/EHS o ochraně

přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin). Jak již názvy napovídají, první se věnuje pouze ochraně ptáků, druhá, o mnoho mladší, pokrývá celý zbytek přírody. Obě lze v češtině nalézt na webu ČSO v sekci Volná křídla.

Zjednodušeně řečeno, hlavní požadavky, které je potřeba začlenit do naší legislativy, jsou dva: musíme zajistit vytvoření systému chráněných území NATURA 2000 a zajistit ochranu všech druhů ptáků vyskytujících se v Evropě. Projednávání obou těchto oblastí se od začátku účastnila i ČSO, přestože postoj Ministerstva životního prostředí, které novelu připravovalo, se v průběhu dvou let několikrát změnil od tzv. „velké novely“ (zásadního pře-

pracování celého zákona) po současnou „euro-novelu“ (pouhé začlenění výše uvedených povinností).

V době přípravy tohoto čísla Ptačího světa není ještě definitivní podoba zákona jasná, záleží na tom, jaké pozměňovací návrhy vyjdou z projednávání novely v Parlamentu. Reakce různých zájmových skupin jsou různé, objevují se i tendence nejen oslabit nově navrhovaná ochranná opatření, ale i některé stávající principy. Další vývoj lze předvídat jen s těžkou, o průběhu schvalování a hlavně o konečné podobě zákona budeme na stránkách Ptačího světa informovat.

Zdeněk Vermouzek

Myslivost – odysea pokračuje

Nekončící seriál o myslivecké legislativě, se kterým jste se na stránkách Ptačího světa setkávali v minulých letech, s námi zřejmě bude i letos. Vyhláška č. 245/2002 Sb. o dobách lovu zvířete, o které psal v podzimním čísle ročníku 2002 Jan Hora, platila sotva několik měsíců, a již se dočkala své novelizace.

Změny vyvolalo Ministerstvo zemědělství, které chtělo řešit některé nedostatky, které vyhláška obsahovala. Z ptáků se změny týkají zejména bažanta obecného, kde MZe navrhlo prodloužení doby lovu v bažantnicích o jeden měsíc (do 31. ledna) a povolení lovu bažanta sokolnickými dravci od 1. září (střílet se může až od 16. října). Další, z hlediska ochrany ptáků vítanou změnou je zrušení doby lovu špačka obecného.

Česká společnost ornitologická a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR se s navrhovanými změnami nespokojily a pokusily se prosadit další, které by odstranily nejkřiklavější nedostatky. V první řadě se jednalo o zkrácení doby lovu kachny divoké, poláka chocholačky, poláka velkého a lysky černé ze 16. srpna zpět na 1. září, jako tomu bylo dříve. Dalším kontroverzním ustanovením vyhlášky bylo povolení lovu řady druhů včetně káně lesní a káně rousné na letištích. Pojem „letiště“ přitom není nikde definován a v extrémních případech by se „letiště“ (pruh louky) dalo nalézt téměř v každé honitbě a hrozil by nekontrolovatelný odstřel obou druhů kání. ČSO a AOPK požadovaly vypuštění celého odstavce, nebo alespoň nepovolení odstřelu kání.

Požadavky dále směřovaly ke zkrácení doby lovu u některých druhů. Evropská Směrnice o ptácích zakazuje lov ptáků v období rozmnožování, tento zákaz porušovala vyhláška mimo jiné u straky obecné a vrány obecné.

Oba druhy se mohly lovit již od 1. června, kdy část populace ještě hnízdí. Navrženo bylo povolení doby jejich lovu až od 1. srpna. Poslední návrh se týkal zkrácení doby lovu husy velké, husy běločelá a husy polní z 15. ledna na konec roku.

Výsledky projednávání se odrazily v podobě nové vyhlášky č. 480/2002 Sb., která vstoupila v platnost 1. ledna 2003. Z tabulky je patrné, že vyhláška doznala z hlediska ochrany ptáků řady pozitivních změn. I přesto ale zůstávají v platnosti některá ustanovení, která jsou v rozporu se Směrnicí o ptácích, především je stále možný lov některých druhů v době hnízdění.

Nově stanovené doby lovu nejsou jedinou změnou v myslivecké legislativě v poslední době. Od listopadu 2002 platí další vyhláška MZe, která určuje způsoby stanovování minimálních a normovaných stavů zvěře a zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd. Z ptačích druhů se týká pouze bažanta. Další změnou je právě probíhající novelizace zákona o myslivosti č. 449/2001 Sb., týkající se změn práv vlastníků pozemků. Celkově to svědčí o skutečnosti, že současná podoba myslivecké legislativy není zdaleka definitivní a v brzké době se zřejmě dočkáme dalších změn. Doufejme, že budou pokračovat v nastoupeném směru.

Pavel Marhoul

Druh	Vyhláška č.245/2002 Sb.	Vyhláška platná od 1.1.2003 (č.480/2002 Sb.)
bažant obecný	Kohout 16.10.-31.12., slepice pouze v bažantnicích, 16.10.-31.12.	kohout od 16.10. do 31.12. V bažantnicích kohout i slepice od 16.10. do 31.1. Lov lovec. dravcem je pro kohouta i slepici od 1. 9. do 31.12.
husa běločelá, husa polní, husa velká	16.8.-15.1.	16. 8. - 15. 1.
kachna divoká, polák chocholačka, polák velký, lyska černá	16.8.-30.11.	1. 9. - 30. 11.
straka obecná, vrána obecná	1.6.-konec února	1. 7. - konec února
špaček obecný	15.6.-30.11., jen v místech intenzivního obhospodařování višňových a třešňových sadů a vinic	Vypuštěn z vyhlášky
káně lesní, káně rousná	na letištích možnost celoročního lovu	Vypuštěny z vyhlášky

Bonne chasse!

Zimní lovecká sezóna 2002/2003 v jedné zemi Evropské unie.

Nad výřadem... „Tak co jsme to dnes ulovili, chlupci? Ta čírka, Gerarde, to byla mistrovská rána, létají, potvůrky, opravdu rychle.“

Zato z toho kosa, Pascale, moc nebude - střelil jsi ho moc nablízko a je samý brok. Stejně jako ten drozd nebo co to vlastně bylo, z toho zkrvaveného kusu masa nejde nic poznat. Dnes jsi měl vůbec smůlu, když tak koukám na tu čejku, ta bude nejmíň pětiletá - pečinka bude příliš tuhá.

Řeknu Vám, pánové, ten Richardův ohař je k nezaplacení, tu bekasinu vystavil opravdu nádherně, stejně jako sluku na Štědrý den. A Jacquesův skřivan na závěr, to byla výška! Skoro nebyl vidět. Střílíš, hochu, stejně dobře jako nebožtík tvůj děd.

Ale tebe, Pascale, tebe musím trochu peskovat. Ten sokol - to byla klukovina. Může z toho být pěkná polžanice, víš, kolik se kolem motá ochranářů! Vzpomeň si na tu věc s černým čápem před pár lety, ještě že na to Francoisovi nepřišli....

No nic, byl to hezký den, ale už musíme domů, stmívá se, ať ráno včas vstaneme na ty hřivnáče, co nocují v lese u Saint Nazarre.“

Asi to celé bylo úplně jinak. Jedno však je jisté - žádný z těchto ptáků se k nám na jaře nevrátí. Jejich kroužky s příslušným komentářem (uloveni) jsem našel jednoho mrazivého dne počátkem února v dopise, otevřeném v Kroužkovací stanici v Praze-Hostivaři...

Jaroslav Cepák

Lovu zdar?

Foto Josef Chytil

Aby se osud ary Spixova neopakoval...

Poslední ara Spixův (*Cyanopsitta spixii*) zmizel z volné přírody v Brazílii v roce 2000. (O osudech tohoto druhu jsme informovali v Ptačím světě v číslech VII/1 a VIII/2.) V současnosti žije jen asi 60 těchto papoušků v zajetí. Záchraný program se nedaří uskutečňovat, protože řada chovatelů preferuje své vlastnické zájmy před společným úsilím o zachování druhu. Z tohoto pohledu je velmi významným úspěchem World Parrot Trustu (WPT – Světová nadace na ochranu papoušků) získání jednoho ary Spixova od soukromého chovatele. O existenci tohoto jedince se do té doby vůbec nevědělo, navíc je Presley (tak se papoušek jmenuje) velmi důležitý pro záchraný program a bez nadsázky i pro přežití celého druhu – pochází z volné přírody a v zajetí strávil 25 let. Pro současné chovy, kde jsou skoro všichni ptáci navzájem příbuzní, znamená významné "oživení krve", jeho genetická výbava přináší do chovů tolik potřebnou variabilitu. Protože velcí papoušci se dožívají poměrně vysokého věku, čeká Presleyho snad ještě řada let úspěšného rozmnožování se samičkou svého druhu, kterou neviděl víc než 20 let (tehdy uhynula samička, která byla odchycena zároveň s ním).

K vyhnutí ary Spixova v přírodě přispělo několik faktorů, posledním hřebíkem do rakve byl pytlácký odchyt pro chovatelské účely. Tento papoušek nebyl zřejmě nikdy příliš hojný, jeho rozšíření je omezeno na určitý druh stromu v poměrně omezené oblasti Brazílie. Odlesňování vedlo k roztržení populace a zbylí ptáci byli doslova vycitáni, protože

s ubývajícím množstvím rostla poptávka zámožných chovatelů a vyplácená odměna byla příliš velkým lákadlem. Na počátku 90. let zbyl v přírodě poslední samec, který zmizel v roce 2000. Jeden pokus o doplnění páru v roce 1995 dopadl neúspěšně, další byl s ohledem na velmi nízký počet chovaných ptáků naplánován až na rok 2000, k realizaci už ale bohužel nedošlo.

Ara Spixův není jediným druhem, pro který je nejvíce ohrožujícím faktorem v současnosti odchyt a prodej chovatelům. Z 94 druhů papoušků, kteří jsou zařazeni v celosvětové červené knize jako ohrožení, silně ohrožení nebo kriticky ohrožení, se nelegální odchyt objevuje mezi rozhodujícími faktory u více než třetiny. Přitom je jasně prokázáno, že částečné povolení odchytu v přírodě není jako regulační mechanismus příliš účinné, kontrola je složitá a otvírají se cesty pro uplácení, padělání dokumentů apod. Důsledkem je nekontrolovaný odchyt mnohem většího množství ptáků, než které bylo původně povoleno. Podle poznatků World Parrot Trust je neefektivnější cestou, jak tomu zabránit, úplný zákaz dovozu ptáků z volné přírody do vyspělých zemí. Takovýto zákaz již platí v USA a od jeho zavedení klesl velmi významně počet legálních i nelegálních dovozů. Největším současným importérem vzácných ptáků z volné přírody tak zůstává Evropská unie, resp. celá Evropa včetně ČR. Jen během let 1997 – 2000 bylo do EU legálně dovezeno 469 602 ptáků pocházejících z přírody, počet nelegálních dovozů lze odhadnout jen stěží.

Presley – ara Spixův, který se díky WPT dostal po 25 letech v zajetí zpět do své domoviny v Brazílii. Zde bude zapojen do záchraného chovu.

Foto Alain Breyer, World Parrot Trust

World Parrot Trust proto zahájil kampaň za úplný zákaz dovozu ptáků z volné přírody do EU. Jeho součástí je petice, kterou do současnosti podepsalo přes 18 tisíc lidí jak z vyspělých zemí Evropy a Ameriky, tak ze zemí třetího světa, odkud většina dovážených ptáků pochází. I zde totiž postupně začíná převládat názor, že dlouhodobě udržitelné využívání přírodního bohatství (jako například turistika zaměřená na pozorování vzácných druhů) je mnohem výhodnější než pochybný zisk z okamžitého prodeje.

K podpoře petice za úplný zákaz dovozu ptáků z volné přírody do EU se oficiálně přihlásil i výbor České společnosti ornitologické, který současně doporučuje všem svým členům její podpis. Plný text petice v češtině lze nalézt na webových stránkách ČSO

<http://www.birdlife.cz/index.php?ID=204>.

Zdeněk Vermouzek

Další tanker na dně – opět ekologická katastrofa

Když se 13. listopadu loňského roku protrhla stěna tankeru Prestige přepravujícího 77 000 tun ropy a o šest dní později se pak tanker rozlomil na dvě části a klesl ke dnu Atlantiku asi 245 km od galicijského pobřeží, vyvolala tato událost nejen paniku mezi obyvateli postižené oblasti a vzájemné obviňování na evropské politické scéně, ale vyžádala si i rychlý zákrok španělských, francouzských a portugalských ochranných organizací. Partneři BirdLife ve zmíněných zemích díky svým předchozím zkušenostem hráli vedoucí úlohu.

Dnes tanker leží na mořském dně v hloubce kolem 3,6 km a jeho obsah, díky velmi nízké teplotě vody v této hloubce, má velmi tuhou konzistenci a specifickou hmotnost blízkou vodě. Přesto však trhlinami do začátku února unikalo několik tun ropy denně a uzavření trhlin v raku se zřejmě technikům z francouzské miniponorky Nutile podařilo až 5. února. To dává naději, že devět desetin nákladu, který se s vrakem potopil, zde také zůstane. Uniklá část ropy zatím znečistila podstatnou část atlantického pobřeží Španělska, zasaženo je i Portugalsko a postižení ptáci jsou nacházeni i na pobřeží Francie.

SEO, partner BirdLife ve Španělsku dokázal získat pro spolupráci stovky dobrovolníků na čištění pobřeží a na sběr a očistu ptáků, které moře zaneslo na pobřeží. Pracovníci i dobrovolníci další partnerské organizace, francouzské LPO mohli nabídnout cenné zkušenosti z organizace práce při odstraňování ropné havárie. Sami totiž měli v poměrně čerstvé paměti havárii tankeru Erika, která v roce 1999 podobným způsobem zdevastovala britské pobřeží Francie.

Do poloviny února se ve Španělsku a Francii podařilo zachránit přes 1500 postižených

ptáků, dalších téměř 5000 však bylo vyloveno již mrtvých nebo ve stavu, který jejich záchranu již neumožnil. Pokud vezmeme v úvahu, že daleko větší část ptáků zahyne přímo na moři a není vyplavena na pobřeží, lze počet postižených jedinců odhadnout na 20 000 – 40 000. Havárie postihla tři ze šesti významných ptačích území (IBAs) na atlantickém pobřeží Španělska a jejím důsledkem bude zřejmě vyhubení hnízdní populace alkokoua úzkozobého ve Španělsku. V nebezpečí je i populace kriticky ohroženého buňáka mauritánského. Ta v předchozích letech zaznamenala prudký pokles početnosti, zejména kvůli predaci domácími kočkami, a po havárii se tak druh ocitl ještě blíže hrozbě vyhynutí.

Čištěním pobřeží a postižených živočichů však snahy ochránců nekončí. BirdLife International se snaží prosadit na legislativní úrovni Evropské unie urychlené zavedení předpisů, které byly navrženy již po havárii tankeru Erika. Pokud by lodi bez dalšího ochranného pláště, který snižuje riziko ropných havárií měly možnost plout vodami EU až do roku 2015, jak bylo původně navrženo, mohli bychom očekávat ještě další tři až čtyři katastrofy podobného rozsahu.

Dobrovolníci sbírají na plážích ptáky zahubené ropou.

Foto Alvaro López, SEO/BirdLife

Dokud budeme závislí na přepravě ropy a ropných produktů na velké vzdálenosti pomocí tankerů, zřejmě se nehodám s uniky těchto látek nevyhneme. Radě z nich je však možné předcházet zpřísněním předpisů a častějšími inspekcemi technického stavu lodí. Tisíce mrtvých ptáků a zdevastovaná pobřeží jsou příliš vysokou cenou za lidskou nedbalost.

Podle materiálů SEO/BirdLife International přeložil a upravil David Lacina

Za ptáky světa

Kamerun III. Savana

Po vánocích strávených na pobřeží nám zbývaly ještě tři týdny času. Rozhodli jsme se odcestovat daleko na sever Kamerunu do pásu věhlasných afrických savan. Znamenalo to však překonat vzdálenost zhruba 1400 km kamerunskou hromadnou dopravou. Obzvláště hluboké zážitky v nás zanechala patnáctihodinová cesta vlakem v druhé cenové třídě. Jedinec místenkový systém ve výchozí stanici nám zaručil, že nebudeme viset z okénka či sdílet záchodový koutek s kozou či hejnem slepic.

Z keřů v savaně se často ozývá chraplavé varování čagry černohlavého (Tchagra senegala), ptáka z příbuznosti tuhýků.

Foto Štěpán Janeček

O zábavu jsme měli postaráno. Ve vagónu se co chvíli objevil prodáváč kamenů proti hadím uštknutí či úžasného afrodisiaka, v lepším případě kazatel některého z desítek místních náboženství. O hladu či žízni už nemůže být řeč vůbec. Kromě obchodníků procházejících vlakem, od kterých jsme si z bohatého sortimentu vybrali panáky whisky podávané v igelitovém pytlíku, nabízejí potraviny desítky lidí v každé stanici přímo do okénka. Pohled na vagón plný černochů, kteří se za bujarého veselí cpou banány a koblihama v půl čtvrté ráno, nemáte šanci zapomenout. S odpadky si nikdo hlavu neláme. K oknům má přístup jen málokdo a tak se vše kupí na podlaze.

Savanu jsme navštívili v období sucha. V této době je v přírodě poněkud složité sehnat vodu použitelnou k pití, vaření a dokonce i k mytí. Zbýlé kaluže v korytech potoků nebo i líně tekoucí řeky jsou k těmto účelům naprosto nevhodné, díky vysoké koncentraci podkožních a střevních parazitů. Ptákům a domorodcům stačí, ale my jsme raději sáhli po vodě ze zakrytých studen upravené dezinfekčními tabletami a hygienu jsme omezili na minimum. Další nepříjemností jsou rozsáhlé požáry, nemilosrdně proměňující třímetrové traviny v černý popel. Jen tato spáleniště vám zaručují bezpečí před ohněm. Po týdnu táboření jsme si co do barvy nic nezadali s místním obyvatelstvem, které nás tak bralo za své. Nevýhody klimatu však bohatě vynahradí ornitologické zážitky.

Zvlněnou krajinu s roztroušenými skalkami pokrývá stromová a keříčkovitá savana, zelenající se pouze v okolí domorodých vesnic a vysychajících řečišť. Právě zde se soustřeďuje většina ptáků, existují však i druhy přizpůsobené k soužití s ohněm. Poštolka rezavá (*Falco alopex*) loví hmyz a drobné obratlovce vyplašené ohněm, podobné taktiky využívá i nachově červená vlha nubická (*Merops nubicus*). Na spálené zemi jsme mnohokrát pozorovali při sběru potravy malého skřivana hnědohřbetého (*Eremopterix leucotis*), jehož černavé opeření splývá s podkladem. Ostatně ani uhlově černé zbarvení místní sýkory bělokřídle (*Parus leucomelas*) jistě není náhodné.

Pravý ornitologický ráj však představují řídké galeriové lesy v zařízých údolích v blízkosti posledních vodních zdrojů. Zde již ptáci nemusí šetřit nápady co se týká morfologických struktur, pestrosti zbarvení i etologických projevů. Svítání je zde nerozlučně spjata s pronikavým křikem přeletujících hejn papoušků senegalských (*Poicephalus senegalus*). Jejich let je tak prudký, že jej sami ztěží

zvládnou a oťřásající se strom vás nenechává na pochybách, kam právě zaletují za potravou. Flétnové trylky vycházející z koruny stromu napovídají, že papoušci nejsou jedinými ptáky, které přilákalo zrající ovoce. Ani ve snu by vás však nenapadlo, že majitelem melodického hlasu je veliký holub zelený (*Treron waalia*), kterého kromě potravních zvyklostí s papouškem senegalským pojí i svítivé zelenožluté zbarvení.

Tím však výčet ptačích skupin živících se dužnatými plody i plody s tvrdou slupkou zdaleka nekončí. Na červených bobulích ukrytých v koruně stromu přímo nad naším táborem si každé ráno pochutnávala dvojice zoborožců šedých (*Tockus nasutus*). Před tím, než se pustili do hostiny nás však bavili svým epigamním chováním, kdy oba ptáci zaklání hlavu, roztahují křídla a přednáší duetovou sérii hvízdavých tónů. Na rozdíl od další skupiny ptáků, v jejichž repertoáru nechybí duetové zpěvy, se jejich hlasové projevy dají označit za decentní. Vousáci (čeleď *Capitonidae*) o sobě dávají vědět mnohem výrazněji. Blízkost se vousáky nelze přeslechnout. Tito šplhavci, s robustním zobákem a dlouhými "vousy" při jeho kořeni, patří k nejpozoruhodnějším ptákům savany. Nebýt zygodaktylní nohy s dvěma prsty vpřed a dvěma nazad, těžko by obstálo jejich zařazení mezi datly a strakapoudy. Velké druhy (rod *Lybius*), žijící v párech či menších skupinkách, jsou plodožravé, menší druhy (rod *Pogoniulus*), žijící spíše samotářsky, se přizívají i hmyzem. Největší zástupce, vousák senegalský (*Lybius dubius*) je kromě kontrastního černočerveného zbarvení pozoruhodný svým hrůzostrašným zobákem opatřeným na okraji dvěma ostrými zuby, s jejichž pomocí snadno louská neobyčejně tvrdé slupky místních plodů. Naopak drobné druhy, např. v této oblasti hojný vousák zlatočelý (*Pogoniulus chrysoconus*), chováním značně připomínají naši sýkory modřinku. Poletují v koncích tenkých větviček, zavěšují se na ně i zespodu a hlasitě komentují přiblížení nevídaného hosta. Vyndáváte-li jej ze sítě, neopomenou vám vrazit svůj ostrý zobák pod nehet.

Ve výčtu plodožravých ptáků nesmí chybět turakové (*Musophagiformes*). Ornitologovi dá poměrně práci se přesvědčit, že skutečně pozoruje ptáka příbuzného kukačce a ne holuba, či ještě hůře slepici. V blízkosti našeho tábora jsme se mohli seznámit se zástupci hned tří rodů. Nevýrazně zbarvený turako šedý (*Crinifer piscator*), typický zástupce ploché savany, nás zaujal především ledabylou chocholkou na temeni hlavy a jakoby ležérním chováním i hlasovými projevy. To turako bělokorun-

katý (*Tauraco leucolophus*) a turako fialový (*Musophaga violacea*), obyvatelé lesnatých horských údolí, patří k nejpestřejším a bohužel i nejohroženějším ptákům Afriky.

Ohromné, rudě zbarvené květy baobabů *r. Bombax* lákají velké množství nektarivorních ptáků, sladké pokušení však svádí snad všechny pěvce. A tak kromě pestrých strdimilů nilských (*Hedydipna platura*), senegalských (*Chalcomitra senegalensis*) a proměnlivých (*Cinnyris venustus*) na květech zastihnete leskotvpe purpurové (*Lamprotornis purpureus*), žluty zlaté (*Oriolus auratus*) či zvonohlíky žlutočelé (*Serinus mosambicus*).

V období polední siesty, kdy většina ptáků mlčí, se často prozrazovaly nápadným dvojslabičným zpěvem medozvěstky (čeleď *Indicatoridae*). Není náhodou, že se samec medozvěstky křiklavé (*Indicator indicator*) ozýval právě v blízkosti našeho tábora, neboť celá skupina je proslulá neobvyklým potravním chováním. Člověka nebo jiné zvíře láká medozvěstka k dutině obydlené včelami a po vybrání jejich plástů čeká na zbytky. Díky tomu, že jsme již jeden nezapomenutelný běžecký zážitek se včelami prožili, jsme jejího volání příliš nedbali.

V Africe jsme byli již déle než devět týdnů, což je příliš dlouho na to, abyste spíše než na nádheru, která vás obklopuje, stále častěji mysleli na domov. Švitoření jirčíček obecných (*Delichon urbica*), prohánějících se nad bavlňovou plantáží v odpoledním žáru, znělo jako výzva k návratu. Africká savana nám ještě připravila nádherné rozloučení. Nad plantáží, kterou olizovaly poslední sluneční paprsky, proletěl lelek dlouhoperý (*Macrodipteryx longipennis*). Jeho prodloužené letky, po jedné na každé straně, s prapory redukovány až na samou špičku pera, vlají daleko za lelkem a vytváří dojem, že jej pronásledují dva motýli.

Posledním dílem popisujícím na stránkách Ptačího světa naše putování po Kamerunu se s Vámi neloučíme. Další osudy výpravy a naše bohaté ornitologické zážitky, navíc v podrobnější podobě, můžete sledovat na internetové adrese ČSO: www.birdlife.cz.

Ondřej Sedláček, Jan Riegert,
Štěpán Janeček, Petra Janečková,
Saša Příbylová & Denisa

Ročník X/Číslo 1. Redakce: Česká společnost ornitologická, Homoměřolupská 34, 102 00 Praha 10-Hostivař, tel./fax 274866700, e-mail cso@birdlife.cz. Odpovědný redaktor: Barbora Houdková, technický redaktor: Alexandra Trublová a Martin Fejfar. Vychází čtyřikrát ročně v nákladu 3000 výtisků. Sazba a tisk: JAVA Třeboň. Zaregistrováno MK ČR pod číslem E 12781.